

Analyzing the Role of Stakeholders in Promoting Good Governance for Achieving Sustainable Development (Case Study: Zanjan, Iran)

Majid Hazrati¹✉, Mohammad Taghi Heydari², Maria Fatahi³

¹- PhD Student, Department of Geography, Zanjan University, Zanjan, Iran. E-mail: hazratimajid@gmail.com

²- Associate Professor, Department of Geography, Zanjan University, Zanjan, Iran.

³- PhD Student, Department of Geography, Zanjan University, Zanjan, Iran.

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 20 July 2024

Revised: 19 November 2024

Accepted: 24 February 2025

Published online: 21 March 2025

Keywords:

*Good governance,
Sustainable development,
Urban actors,
Zanjan.*

ABSTRACT

Introduction: Urban governance as an alternative to the traditional model of urban management emphasizes the transition from the role of official structures as the core of decision-making to the role of civil society in exercising democratic rights and performing duties. In this regard, the new urban management approach, the establishment of local, horizontal, and cross-sectoral organizations to achieve the goals of sustainable development and civil society, as well as the division of duties between the central and local governments and the empowerment of citizens are considered basic principles that are incompatible with the central, general, and partial administration systems.

Data and Method: The present study was conducted using a descriptive-analytical method to investigate and analyze the role of effective actors in urban governance to achieve sustainable development in Zanjan, Iran. The statistical population included 430,871 citizens of Zanjan, from which a sample of 384 individuals was selected using the Cochran sampling method. Data were analyzed utilizing the one-sample t-test and the partial least squares (PLS) method via SPSS and SmartPLS.

Results: The findings revealed that the t-statistic coefficient was -32.25 for urban governance, -25.5 for sustainable development, and 1.57 for the performance of organizations. Moreover, the structural equation modeling (SEM) indicated that governance influenced sustainable development with a path coefficient of 0.550. Considering the performance of organizations as a mediating variable, the role of governance in sustainable development increased by 0.612.

Conclusion: The results showed that good governance directly influenced sustainable development at an optimal and ideal level. The mediating variable (performance of organizations) also had an effective role in strengthening good urban governance and subsequently achieving sustainable development on establishing policies, structures, strategies, programs, facilities, and urban services.

Cite this article: Hazrati, M., Heydari, M.T., Fatahi, M. (2025) Analyzing the Role of Stakeholders in Promoting Good Governance for Achieving Sustainable Development (Case Study: Zanjan, Iran). *Urban Social Geography*, 12 (1), 161-174. <http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2150>

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2150>

¹- **Corresponding Author:** Hazrati, M., PhD Student, Department of Geography, Zanjan University, Zanjan, Iran

✉ hazratimajid@gmail.com ☎ (+98) 9194415209

English Extended Abstract

Introduction

Social presence and interaction with others are fundamental human needs that directly impact individual well-being and quality of life. Social cohesion and interpersonal trust strengthen the sense of belonging and participation. Public spaces with a distinctive identity can provide the necessary opportunities for social interactions and play a vital role in enhancing the quality of life. The quality of public spaces has a significant impact on sociability and social interactions. Proper design and management of these spaces can lead to increased social participation, a stronger sense of belonging, and improvements in both individual and collective well-being. This study focused on Haj Rais Alley in Bushehr, Iran, as the study area. This alley, with its historical significance and unique architectural characteristics, serves as an ideal example for investigating the factors influencing the sociability of urban spaces. This study aimed to identify and analyze these components and evaluate their importance from the perspectives of citizens and visitors. The study addressed two primary questions: (1) What are the key components influencing sociability in public spaces, particularly in Haj Rais Alley? and (2) Which component is considered most significant by space users?

Data and Method

This applied, descriptive-analytical study aimed to identify and analyze the components influencing the sociability of public spaces, particularly Haj Rais Alley in Bushehr, Iran. The study utilized a quantitative methodology, and data collection involved a review of theoretical sources from both domestic and international literature to extract relevant sociability components. These components were selected based on criteria such as frequency of use, minimal overlap with other components, the possibility of being subjectively assessed, and alignment with the local context of Iran. Data were collected through both direct observation methods and questionnaires. The validity of the questionnaire was confirmed by 20 experts, and its reliability was assessed using Cronbach's alpha (0.878). The statistical population of the study comprised the citizens of Bushehr, and the sample size was calculated to be 150 individuals. Participants were selected using purposive sampling from among those with prior experience in perceiving Haj Rais Alley. Data were analyzed through confirmatory factor analysis to validate the structure of the physical, social, and perceptual-semantic components. Finally, to assess the performance of Haj Rais Alley, binomial distribution and SPSS software were employed to evaluate significant differences in the indicators of the sociability model.

Results

The statistical indicators showed that the proposed model fit closely with the data and, as anticipated, the physical, activity-social, and perceptual-semantic components explained the concept of sociability. Besides, each indicator could effectively measure these components.

Conclusion

The findings indicated that certain components of Haj Rais Alley in Bushehr, such as accessibility and connectivity, visibility, sociable furniture, active land uses, attraction of different age and gender groups, and flexibility, were in an undesirable condition from the perspective of visitors. Issues like inadequate access routes, lack of parking, poor lighting, and the absence of clear signage hindered the proper functioning of these components. Furthermore, the existing social furniture did not contribute to improving sociability due to space limitations and mismatches with social needs. On the other hand, components like security, climatic comfort, the creation of seating and gathering spaces, participatory spaces, and gathering areas were rated as moderate. The hot and humid climate of Bushehr and the lack of shading and cooling facilities limited the use of these spaces during the hot seasons. Finally, components such as visual appeal, sense of belonging to a place, collective memory and identity, and the possibility of holding festivals and ceremonies were in a favorable condition from the viewpoint of citizens. The findings suggested that to improve sociability in these spaces, undesirable components must be addressed while strengthening the positive aspects.

تحلیل نقش دینفعان مؤثر بر حکمروایی خوب در دستیابی به توسعه پایدار

(مطالعه موردی: شهر زنجان)

مجید حضرتی^۱ ✉، محمدتقی حیدری، ماریا فتاحی

^۱ - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: hazratimajid@gmail.com

^۲ - دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

^۳ - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۳۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱ کلیدواژه‌ها: حکمرانی خوب، توسعه پایدار، دینفعان شهری، شهر زنجان.	مقدمه: حکمروایی شهری به عنوان بدیلی برای الگوی سنتی مدیریت شهری بر گذار از نقش ساختارهای رسمی به عنوان محور تصمیم‌گیری به سوی نقش‌یابی جامعه مدنی در اعمال حقوق دموکراتیک و انجام وظایف تأکید دارد. در این رابطه، نگرش جدید مدیریت شهری، ایجاد سازمان‌های محلی، افقی و فرابخشی به منظور رسیدن به اهداف توسعه پایدار و جامعه مدنی و نیز تقسیم وظایف بین حکومت‌های مرکزی و محلی و صلاحیت‌دار کردن شهروندان از اصول اساسی محسوب می‌شوند که با نظام اداری مرکزی، عمومی و بخشی مغایرت دارد. داده و روش: تحقیق حاضر با روش توصیفی-تحلیلی، به دنبال بررسی و تحلیل نقش کنشگران مؤثر در حکمروایی شهری در دستیابی به توسعه پایدار شهر زنجان است. جامعه آماری شامل شهروندان زنجان به تعداد ۴۳۰۸۷۱ نفر است که با روش نمونه‌گیری کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید. برای تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک‌نمونه‌ای و روش حداقل مربعات جزئی با کمک نرم‌افزارهای SPSS و SmartPLS استفاده شد. یافته‌ها: طبق یافته‌های تحقیق، ضریب آماره t در شاخص حکمروایی شهری ۳۲/۲۵-؛ توسعه پایدار ۲۵/۵- و عملکرد سازمان‌ها ۱/۵۷+ است. همچنین، طبق خروجی مدل معادلات ساختاری، نقش حکمروایی در توسعه پایدار برابر ۰/۵۵+ است. با تأثیر شاخص عملکرد سازمان‌ها به عنوان متغیر واسطه‌ای، نقش حکمروایی در توسعه پایدار برابر ۰/۶۱۲+ افزایش یافته است. نتیجه‌گیری: نتایج بیانگر تأثیر مستقیم حکمروایی خوب در توسعه پایدار در حد مطلوب و ایده‌آل است. متغیر واسطه‌ای (عملکرد سازمان‌ها) نقش سازنده‌ای در تقویت حکمروایی خوب شهری و متعاقب آن دستیابی به توسعه پایدار دارد.
استناد: حضرتی، مجید؛ حیدری، محمدتقی؛ فتاحی، ماریا. (۱۴۰۴). تحلیل نقش دینفعان مؤثر بر حکمروایی خوب در دستیابی به توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهر زنجان). <i>ژغرافیه اجتماعی شهری</i>، ۱۲ (۱)، ۱۷۴-۱۶۱. DOI: http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2150 ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان. © نویسندگان. DOI: http://doi.org/10.22103/JUSG.2025.2150	

مقدمه

چالش‌های کشورهای درحال توسعه و تحولات در نظریه‌های توسعه پایدار شهر به تجدید رابطه دولت، بازار و جامعه مدنی، در فرآیند اداره امور عمومی جامعه و توسعه آن منجر شده است. ناگزیر، ضرورت تحول در نظام مدیریت شهری و پیگیری رویکردهایی انعطاف‌پذیر، دمکراتیک و مشارکتی به امری گریزناپذیر مبدل شده است. از این رو، دیدگاه‌های نوین در حوزه مدیریت شهری حاکی از آن هستند که مباحثی مانند رهیافت مشارکتی، حکمروایی کلان‌شهرها و مدیریت راهبردی شهری در مقابل رهیافت‌های متمرکز و از بالا به پایین، به‌منظور مشارکتی کردن مدیریت و انعطاف‌پذیر هستند (Hendriks, 2019: 556). دولت‌ها با پیگیری سیاست تمرکززدایی و واگذاری بخشی از وظایف و اختیارات خود به نهادهای محلی در تلاش برای حل مسائل شهر در حوزه حکمروایی محلی می‌باشند (برک‌پور و اسدی، ۱۴۰۲: ۱۸۴). زیرا حکمروایی شهری، ارتباط میان حکومت شهری و شهروندان است که به تقویت عرصه عمومی تأکید می‌کند. از طرفی، دیدگاه‌های نوین در حوزه مدیریت شهری حاکی از آن هستند که مباحثی مانند: رهیافت مشارکتی، حکمروایی کلان‌شهرها و مدیریت راهبردی شهری در مقابل رهیافت‌های متمرکز و از بالا به پایین، به‌منظور مشارکتی کردن مدیریت شهری، ایجاد سازمان‌های محلی، افقی و فرابخشی به‌منظور رسیدن به اهداف توسعه پایدار و جامعه مدنی و نیز تقسیم وظایف بین حکومت‌های مرکزی و محلی و صلاحیت‌دار کردن شهروندان از اصول اساسی محسوب می‌شوند که با نظام اداری مرکزی، عمومی و بخشی مغایرت دارد. بنابراین، برای رسیدن به توسعه پایدار شهری، بهره‌گیری از مفهوم حکمروایی خوب شهری مطرح می‌شود که در این بین مدیران شهری می‌توانند با طراحی و به‌کارگیری حکمروایی خوب شهری زمینه تحقق «توسعه پایدار شهری» و «شهر پایدار» را فراهم کنند (مشکینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰۱). این درحالی است که، مشکل عمده مدیریت شهری برای تحقق پایداری شهرها کمبود منابع مالی یا تکنولوژی مدرن و یا نیروی انسانی ماهر نیست بلکه بیش از همه مشکل اصلی در شیوه اداره این عوامل است (ارزانی‌بیرگانی و کهزادی سیف‌آباد، ۱۴۰۰: ۸۶).

باتوجه به اینکه توسعه پایدار در یک شهر از طریق تصمیم‌گیری مشارکتی و برقراری عدالت اجتماعی در سطح محلی امکان‌پذیر است (محمدی و کمالی، ۱۳۹۵: ۱۵۹). لذا بررسی نقش و جایگاه نهادهای مدیریتی در سطح محلی و منطقه شهری با نحوه مشارکت آن‌ها با یکدیگر اهمیت به‌سزایی دارد. چرا که حکمروایی خوب شهری نیز، بر اصل مشارکت نهادهای محلی و مردمی به‌عنوان پایه اصلی مدیریت شهری می‌نگرد. از طرفی، باتوجه به اینکه اغلب دولت‌های محلی به‌دلیل مشکلات ساختاری در نحوه اداره شهرها با مشکلات زیادی روبرو هستند و از انجام خدمات‌رسانی مناسب و مطلوب به مردم ناتوان می‌باشند، ضرورت دارد با پیروی از الگوی حکمروایی خوب شهری در اداره شهر و گذار از دولت‌های سنتی، تحقق حکمروایی خوب شهری با مشارکت دادن مردم در اداره شهر، شفافیت، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری و با تبیین جایگاه و عملکرد هر یک از سازمان‌های دخیل در مدیریت شهری انجام پذیرد. در شهر زنجان، نارسایی‌های مدیریتی و توزیع نابرابر منابع، مشکلات جدی در ارائه خدمات شهری ایجاد کرده است. در این رابطه، مدیریت صحیح منابع آب، توسعه زیرساخت‌ها، آلودگی هوا، ایجاد تعادل بین توسعه اقتصادی و حفظ محیط‌زیست، رشد سریع جمعیت و افزایش حاشیه‌نشینی از عمده چالش‌های کلی شهر زنجان بوده که نیازمند توجه و برنامه‌ریزی دقیق با تکیه بر حکروایی خوب از سوی مسئولان شهری و همکاری شهروندان است. بر همین اساس، این مقاله در پی پاسخ‌گویی به این سؤال است که نقش سازمان‌ها در بهبود حکمروایی خوب شهری در دستیابی به توسعه پایدار چگونه است؟

پیشینه نظری

حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار

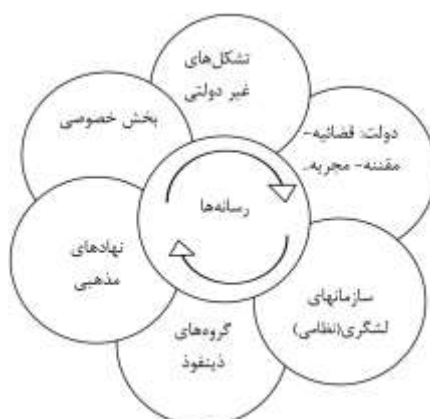
حکمروایی مطلوب شهری به‌عنوان یک مفهوم بنیادی با هدف بهبود مهارت‌های اداری و بهره‌وری، شفافیت، مبارزه با فساد و افزایش پاسخگویی مدیران شهری برداشته شده است (Kadago et al, 2019: 1) که به‌عنوان پادزهری برای هرج

و مرج زندگی شهری از نظر جنبش‌های ملی مدیریت شهری است (Cave, 2017: 308). حکمروایی خوب شهری را می‌توان شیوه و فرایند اداره امور شهری با مشارکت و تعامل سازنده سه بخش دولتی، خصوصی و مدنی به‌منظور نیل به شهر سالم، باکیفیت، با قابلیت زندگی بالا و توسعه پایدار شهری تعریف کرد (حکمت‌نیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۵). این شیوه مدیریتی براساس مکانیزم‌ها و شبکه‌های عملیاتی عمومی با هدف همکاری، سازماندهی و حتی یکپارچه‌سازی سیستم‌ها و مکانیزم‌های تنوع گسترده سهام‌داران عمومی و خصوصی است (روستایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۶). در واقع، متکی به رویکرد سیستمی و چرخه‌ای در فرآیند برنامه‌ریزی بوده و از مشارکت و شفافیت به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی پیشبرد اهداف خود استفاده می‌کند و یک سازمان‌دهی نوین و منعطف بین ارتباطات متقابل و کنش‌های اجتماعی، بخش خصوصی و مدیریت شهر است (Kadago et al, 2019: 1). این ساختار چند لایه، سیستمی برای شهر تدارک می‌بیند که مردم و بخش‌های دیگر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در چیدمان اعضای سیاست‌گذار و هدایت‌گر مداخله مستقیم داشته و مشارکت همه‌جانبه در تصمیم‌سازی‌ها دارند (Mc Cann, 2016: 314). در حقیقت، حکمروایی شهری از طریق سازمان‌دهی عوامل و منابع برای پاسخ‌گویی به نیازهای ساکنان شهر که شامل برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت، کنترل و هدایت و سرمایه‌های اجتماعی می‌باشد صورت می‌گیرد (رهنمایی و شاه‌حسینی، ۱۴۰۰: ۳۶). بنابراین، یکی از مهم‌ترین اهداف مدیریت شهری، تلاش برای توسعه پایدار شهری است (شماعی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۹-۶۳).

کنشگران حکمروایی خوب شهری

در حکمروایی خوب شهری، عنصر ذاتی همکاری بین جامعه مدنی و جامعه سیاسی و همچنین بین دولت و شهروندان است (Sadashiva, 2020: 6). این مفهوم، در گذشته دلالت بر موضوع یا محتوایی قدیمی درباره رابطه قدرت و جامعه داشت اما امروزه این واژه غالباً برای تشریح نحوه مناسب اعمال قدرت به‌منظور تحقق توسعه پایدار به‌کار برده می‌شود. حکمروایی را می‌توان کنش، شیوه یا سیستم اداره‌ای دانست که در آن مرزهای بین سازمان‌ها و بخش عمومی و خصوصی در سایه یکدیگر محو می‌شوند (برک‌پور و اسدی، ۱۴۰۲: ۲۷). اگر حکمروایی را نتیجه تعامل دولت، شهروندان و نهادهای مدنی از طریق فرآیند سیاسی، توسعه خط و مشی، طراحی برنامه و ارائه خدمات بدانیم، در آن صورت دولت‌ها یکی از نهادهای مهم و خاصی هستند که در حکمروایی مشارکت دارند (رحمانی‌فضلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۶). در این رابطه، توسعه ظرفیتی مطرح است. توسعه ظرفیتی، به حق توسعه یافتگی مناطق مختلف (حقوق انسانی و حقوق مکانی) توجه ویژه دارد و توافق جمعی همه ذینفعان را مورد توجه قرار می‌دهد (عظیمی‌آملی و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۳: ۹۰).

در حکمرانی خوب، بین سه بُعد اصلی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی شراکت در فعالیت وجود دارد که گاه فراتر از مشارکت است. بنابراین، ارتباط صحیح و تعاملی سه بخش یادشده زمینه تحقق حکمرانی خوب را در ابعاد اقتصادی، سیاسی و اداری فراهم می‌کند (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۴۰۲: ۹۵). حکمروایی خوب شهری در واقع فرآیندی است که دولت، آن را هدایت می‌کند ولی با همکاری بخش خصوصی و جامعه مدنی به پیش می‌رود در حکمروایی دولت یکی از کنشگران است و سایر عوامل دخیل در حکمروایی بسته به سطح مورد بحث گوناگون‌اند (موحد و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۵). با توجه به اینکه هدف اصلی حکمروایی خوب شهری، افزایش بالاترین میزان کنش متقابل میان بخش‌ها در جهت به حداقل رساندن نقاط ضعف و به حداکثر رساندن نقاط قوت است. هر چه گفتگو و ارتباط این سه بخش (دولت، بخش خصوصی و جامعه) بیشتر باشد، مسیر حرکت جامعه در جهت رسیدن توسعه اقتصادی و اجتماعی هموارتر خواهد شد (توکلی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۸).

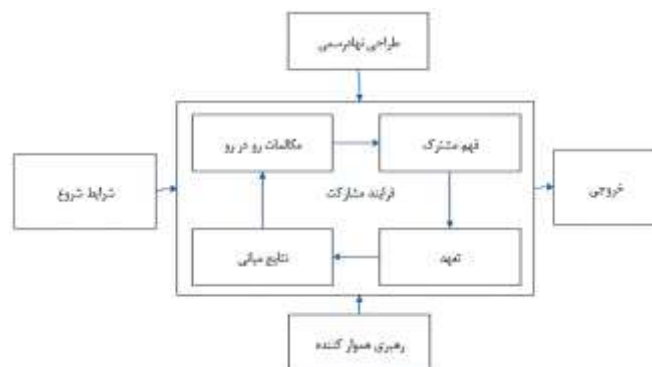
شکل ۱- کنشگران حکمروایی شهری و روابط بین آن‌ها، منبع: الوانی، ۱۳۸۸: ۲

مدل‌های حکمروایی خوب شهری بر مبنای انواع کنشگران مؤثر در حکمروایی

تاکنون چندین مدل برای تعریف حکمرانی بر مبنای مشارکت کنشگران ارائه شده است که هر کدام از این مدل‌ها به تحلیل و بررسی فرآیند مشارکت در مدیریت فضا پرداخته‌اند.

مدل برایشون: در این مدل، حکمرانی مشارکتی به معنای مشارکت بین بخشی است. در این مدل، مشارکت به معنای مشارکت میان حکومت، کسب و کارها، نهادهای غیرانتفاعی، خیریه‌ها و مجامع عمومی است. این مدل، مشارکت بین بخشی به معنای تسهیم و ارتباط اطلاعات، منابع، فعالیت‌ها و توانمندی‌ها توسط سازمان‌ها و بخش‌های مختلف برای رسیدن به یک نتیجه مشترک است که هیچ کدام از این بخش‌ها یا سازمان‌ها به تنهایی توان دستیابی به این نتیجه را ندارند. این مدل، علیرغم اینکه فرآیند مشارکت، محرک‌ها و پیش‌نیازهای آن را به خوبی بررسی کرده است ولی تأثیر نهادهای رسمی، غیررسمی را در آغاز و در طول فرایند مشارکت بیان نکرده است (Emerson et al, 2018: 53).

مدل حکمرانی مشارکتی انسل و گشی: در این مدل، نهادهای به عنوان یک واسطه برای پیشبرد اهداف مشارکت و در خارج از چرخه مشارکت ذکر شده است ولی تنها اشاره به نهادهای رسمی قانون‌گذاری شده و از نهادهای شناختی و هنجاری مغفول مانده است. این مدل (شکل ۲) فرآیند مشارکت را چرخه‌ای در نظر می‌گیرد که محور اصلی آن بر پایه تعامل است. تعامل، با مکالمه رودررو که عامل اصلی در اخت اعتماد و فهم مشترک بین نقش آفرینان است، آغاز می‌شود. تعهد به فرآیند، موجب ثبات در این چرخه می‌شود که اعتماد نقش آفرینان را برای رسیدن به اهداف خود تضمین می‌کند. نتایج میدانی که در مسیر مشارکت حاصل می‌شود، خروجی‌ها و موفقیت‌های محسوس فرآیند مشارکت را نشان می‌دهد. این نتایج، یک نیروی محرکه برای به سرانجام رساندن موفقیت‌آمیز فرایند مشارکت است (محمدی و دانایی فرد، ۱۳۹۸: ۷۲).

شکل ۲- راهبرد حکمروایی مشارکتی، منبع: محمدی و دانایی فرد، ۱۳۹۸: ۷۲

تجربیات عملی رویکرد حکمروایی شهری و توسعه پایدار در جهان و ایران

حکمروایی مبتنی بر توسعه اجتماع محلی در چین: در کشور چین، دولت یک نقش مسلط و غالب در توسعه اجتماع محلی بازی می‌کند. با این حال، در اواخر دهه ۱۹۸۰، بخش‌های اداری چینی مأموریت یافتند که ساخت اجتماع محلی را ارتقا دهند. در سال ۱۹۸۶، وزارت خانه امور اجتماعی، یک پیشنهاد برای ایجاد خدمات اجتماع محلی در سراسر کشور داد. در نتیجه تحولات حکمروایی در سطح ملی و محلی، مردم از طریق شکل‌های متنوع‌تر و انعطاف‌پذیرتر به خدمات اجتماعی دست یافتند. بدین ترتیب، مردمی که برای کار و رفاه و خدمات‌شان به دولت مرکزی وابسته بودند، اکنون به حمایت‌های مشابهی در اجتماع محلی از طریق بسیج منابع و مشارکت فعال اعضای اجتماع محلی دست یافتند (Ding, 2017: 158).

حکمروایی شهری در سان فرانسیسکو ایالات متحده: شهر سانفرانسیسکو از ویژگی‌هایی چون: پراکنده‌رویی، تراکم کم و تفرق سیاسی برخوردار است. دولت‌های محلی از طریق ایجاد درخواست مداوم برای زندگی در حومه‌ها و خارج از شهر پراکندگی را گسترش می‌دهند. نتیجه ایجاد تفرق سیاسی است که مناطق کلان‌شهری را به قلمروهای مستقل بی‌شمار تقسیم می‌کند. ناکارآمدی ساختار اداری-سیاسی در قالب تفرق سیاسی، مناطق ناپیوسته و همچنین تکه‌تکه کردن شهرداری‌ها موجود است. این رویه، بر الگوهای توسعه از طریق تقسیم‌بندی صلاحیت کاربری زمین میان حوزه‌های بی‌شمار اثر می‌گذارد. از آنجایی که این جوامع بر روی انجام بهتر وظایف تمرکز می‌کنند، همیشه در حال رقابت برای جذب و باقی ماندن در بهترین شکل توسعه هستند که شامل خانه‌های تک‌خانوار و ویژگی‌های تجاری است که این امر منجر به درآمدهای مالیاتی بالا و حداقل تقاضا برای خدمات عمومی می‌شود. در نتیجه، توسعه به سمت زمین‌های ارزان‌تر کشیده شده است. ادامه این چرخه باعث افزایش حکمروایی ناکارآمد و تفرق سیاسی می‌شود (باقی‌زاده‌حور و وجدانی‌درستکار، ۱۳۹۹: ۷).

حکمروایی کلانشهری در سوئیس: کشور سوئیس در زمینه مدیریت شهری، نهادهای و سازمان‌های متعددی دارد. از طرفی، ضعف تمایل گسترده مردمی، وجود استقلال عملی محلی و موانع نهادی-اداری متعدد، مانع از شکل‌گیری حکمروایی محلی مطلوب شده است. در این سیستم، ساختارها و ترتیبات منطق‌گرایی موجود که دارای نهادینگی ضعیفی است، به اندازه‌ای انعطاف‌پذیری دارد که با ویژگی‌های محلی در چارچوب نهادی و با انواع بازیگران سیاسی موجود در هر ناحیه شهری سازگاری دارد. در نتیجه، مدیریت و حکمرانی شهری با نهادهای مختلف با تخصص‌های گوناگون، از ویژگی-های حکمروایی خوب و موفق در کشور سوئیس است (Heinlet and Kobler, 2018: 157).

حکمروایی شهر بارسلونا در کشور اسپانیا: سیاست شهر بارسلونا، ایجاد انجمن‌ها و اتحادیه‌های جهانی در شهر و برگزاری سالانه جشنواره‌های مختلف بین‌المللی برای ایجاد یک شهر جهانی است. در این رابطه، شهر بارسلونا پس از کسب موفقیت در میزبانی بازی‌های المپیک ۱۹۹۲ و ارتقاء توان رقابت‌پذیری و توسعه جذابیت‌های شهری، اقدام به ایجاد شبکه شهرهای اروپایی موسوم به «یوروسیتیز» با مرکزیت بارسلونا، «اتحادیه کشورهای مدیترانه» و «اتحادیه شهرها و حکومت‌های محلی» نمود. همه این فعالیت‌ها در قالب طرح‌های راهبردی پی در پی، جامع و واقع‌بینانه انجام یافته است. این امر، به منزله تحول در حکمروایی خوب شهری و حرکت به سمت مشارکت محوری و توسعه بومی است (خاکپور و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۰۷).

حکمروایی شهر تبریز: کلان‌شهر تبریز به تبع نظام مدیریتی کشور از وجود ساختار سلسله‌مراتبی و متمرکز رنج می‌برد که این امر لزوم تحول در مدیریت شهری تبریز است. در این زمینه، تلاش مدیران شهری در تبدیل شهر تبریز به عنوان الگوی گردشگری شهرهای اسلامی در اولویت است. همچنین سامانه ۱۳۷ جهت افزایش مشارکت و پاسخگویی به شهروندان در توسعه مشارکتی شهر انجام شده است. علاوه بر این، افزایش دیپلماسی شهری از طریق عقد

قراردادهای خواهرخواندگی با شهرهای مشابه خارج از کشور، به منظور بهره‌گیری از ظرفیت‌های گردشگری و مدیریتی، از جمله اقدامات در زمینه تقویت حکمروایی شهری بوده است (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷۵).

پیشینه عملی

در ارتباط با موضوع «حکمروایی و توسعه پایدار شهری» تحقیقات خارجی و داخلی متعددی با نگرش‌های مختلف مکانی-فضایی انجام شده است. تأثیر آن را بر جنبه‌های مختلف زندگی شهروندان و توسعه پایدار شهری مورد بررسی قرار دادند که مجالی برای ذکر نتایج همه آن‌ها نیست و تنها به‌عنوان نمونه می‌توان به مطالعات زیر اشاره کرد.

جدول ۱- خلاصه تحقیقات داخلی و خارجی در حکمروایی خوب و توسعه پایدار شهری

محقق	عنوان	شاخص‌ها	نتیجه
پانیک ^۱ ۲۰۲۱	تأثیر حکمروایی خوب بر توسعه پایدار در مناطق روستایی مجارستان	حکمرانی، توسعه پایدار، مدیریت شهری	نقش تعیین‌کننده برنامه‌ریزان محلی از راهبردهای مشارکتی روستاییان همراه با آموزش‌های لازم در توسعه پایدار روستایی برای حمایت هدفمند از پروژه‌ها و برنامه‌ریزی گردشگری.
نیمینن و همکاران ^۲ ۲۰۲۱	هدایت پایدار حکمروایی شهری: رژیم برنامه ریزی شهری و شیوه حکمروایی	پاسخ‌گویی، شفافیت و قانون‌مندی	حکمروایی به‌عنوان یک شیوه مدیریتی شامل بازیگران رسمی دولتی و غیردولتی است که باهم توسعه شهری را هدایت می‌کنند.
عبدالرحیم ^۳ ۲۰۱۹	دیدگاه مفهومی دولت و حکمرانی خوب	مدیریت، اقتصاد، محیط و اجتماعی	حکمروایی خوب منابع اجتماعی و اقتصادی و محیطی را برای توسعه تولید می‌کند.
کاوکو ^۴ ۲۰۱۸	تجزیه و تحلیل نهادهای از توسعه املاک، حکمرانی خوب و پایداری شهری	مالکیت، مدیریت و مشارکت	حکمرانی محلی به‌علت تسلط بر تمام ابعاد ناحیه شهری، مانع از شکل‌گیری رانت و مالکیت غیرقانونی می‌شود.
اسماعیل‌زاده ۱۴۰۱	نقش حکمروایی خوب در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرهای تبریز، بناب و کلیبر)	کالبدی-محیطی، جمعیتی-اجتماعی و اقتصادی-نهادهای	هر چه کیفیت مدیریت شهری یا تأکید بر اصول حکمروایی خوب شهری بیشتر شود، توسعه پایدار ملموس‌تر است.
بهرامی‌جاف و همکاران ۱۴۰۱	بررسی جایگاه حکمروایی مطلوب در توسعه پایدار شهر مرزی خواف	هماهنگی، جمع‌گرایی، پاسخگویی و شایستگی	باتوجه به ضعف حکمروایی خوب شهری، دستیابی به توسعه پایدار احتمال بسیار کمی دارد.
ضیایی و اسدیان‌اردکانی ۱۴۰۰	چهارچوبی برای سطح‌بندی متغیرهای حکمروایی خوب در توسعه پایدار مقصدهای گردشگری شهرستان میبد	امنیت، قانونمندی، شفاف‌سازی، کارایی و پاسخگویی	«شفافیت» و «حقوق مساوی»، مؤثرترین متغیرهای مورد توجه مدیران شهری برای دستیابی به توسعه پایدار هستند.
هاشمی و همکاران ۱۳۹۷	تحقق بخشی رهیافت حکمروایی شایسته شهری در توسعه پایدار شهری	مشارکت، اطلاعات، قانونمندی و رضایت	شناخت جایگاه حکمروایی در توسعه پایدار و بازنگری در الگوی رایج حکمروایی.
عظیمی‌آملی و جمعدار ۱۳۹۵	بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر الگوی حکمروایی خوب (ده ونک)	مشارکت، اثربخشی، مسئولیت، شفافیت،	تمام سیاست‌های حکمروایی خوب شهری در ده‌ونک که موجب افزایش درآمد پایدار می‌شوند، شرایط مناسبی ندارند.

تحلیل پیشینه تحقیق در زمینه ذینفعان حکمروایی خوب و تأثیر آن بر توسعه پایدار نشان می‌دهد که بسیاری از مطالعات از یک چارچوب مشابه برای بررسی این موضوع بهره برده‌اند. این موضوع، به‌عنوان یک نکته مثبت در تحقیقات قبلی محسوب می‌شود. بنابراین، می‌توان از یک الگو و مدل استاندارد برای ارزیابی ذینفعان حکمروایی استفاده کرد. با این حال،

1 Panyik

2 Nieminen et al

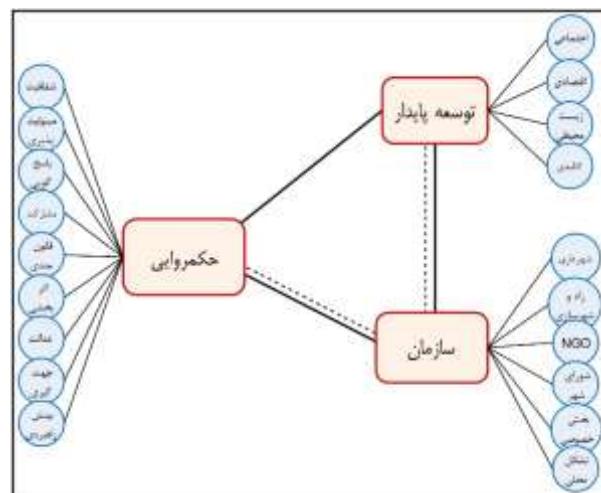
3 Abdul Rahim

4 Kauko

ارزیابی محض حکمروایی بر اساس شاخص‌های مشخص نمی‌تواند نمایانگر وضعیت واقعی باشد. به همین دلیل، تحقیق حاضر از این خلاً استفاده کرده و موضوع ذینفعان در قالب سازمان‌ها و نهادهای مؤثر بر تقویت حکمروایی خوب شهری جهت دستیابی به توسعه پایدار را در یک چارچوب پژوهشی مورد بررسی قرار می‌دهد. هدف این تحقیق، تحلیل و تبیین نقش نهادی بر عملکرد حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر توسعه پایدار است.

مدل مفهومی

نظریه‌های حکمروایی به عنوان چارچوب تحلیلی برای درک و بهبود فرآیندهای مدیریتی در شهرها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم، نقش مهمی ایفا می‌کنند. نظریه حکمروایی خوب بر اصولی چون شفافیت، پاسخگویی، مشارکت و عدالت مدیریت مشارکتی، حکمروایی محلی، توسعه پایدار، حکمروایی شبکه‌ای، نظارت و پاسخگویی تأکید دارد. با توجه به این نظریه‌ها، می‌توان گفت که بهبود شاخص‌های مدیریت در شهرهای جهان سوم مانند ایران نیازمند توجه به اصول و چارچوب‌های حکمروایی است. این امر می‌تواند به توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی در این شهرها منجر شود. در این رابطه، برای تبیین و تحلیل حکمروایی خوب در شهر زنجان و دستیابی به توسعه پایدار، شاخص‌ها و مؤلفه‌های حکمروایی خوب شهری، استخراج و تحلیل شده است. با توجه به مباحث نظری مطرح شده در خصوص اهمیت حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر توسعه پایدار، با نقش واسطه‌ای کنشگران مدیریت شهری، ابعاد و شاخص‌های قابل بررسی و تحلیل و نحوه روابط بین آن‌ها به شرح مدل مفهومی ذیل ارائه شده است.

شکل ۳- مدل مفهومی تحقیق، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

داده‌ها و روش‌شناسی

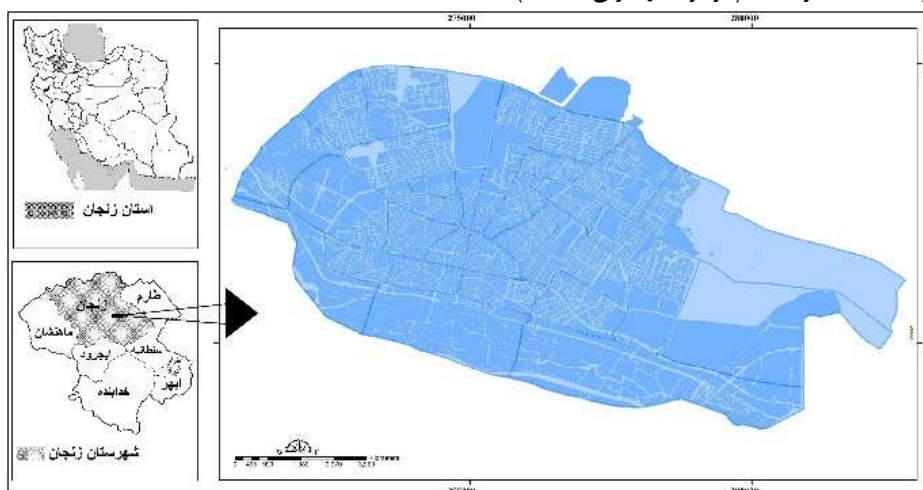
در این تحقیق برای تحلیل نقش ذینفعان مؤثر در حکمروایی شهری در دستیابی به توسعه پایدار شهر زنجان از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. برای گردآوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای به منظور فراهم ساختن مبانی نظری و چارچوب روش کمی و از مطالعات میدانی به منظور مشاهده مستقیم، مصاحبه با جامعه آماری و توزیع پرسش‌نامه استفاده شد. جامعه آماری شامل ساکنین شهر زنجان به تعداد ۴۳۰۸۷۱ نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک‌نمونه‌ای، روش حداقل مربعات جزئی و آزمون Suobl استفاده شده است. ابتدا برای مشخص کردن وضعیت شاخص‌ها و کاربست نحوه عملکرد شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار،

از آزمون تی تک‌نمونه‌ای بهره‌گیری شد. آزمون تی تک‌نمونه‌ای به منظور بررسی میزان تأثیرگذاری شاخص‌ها و تعمیم‌دهی روابط به کل محدوده مورد مطالعه، استفاده شد. در مرحله بعد، با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی روابط علی و نحوه تأثیرگذاری شاخص‌های حکمروایی خوب و متغیر عملکرد سازمان‌ها بر توسعه پایدار از طریق حداکثر کردن واریانس متغیرهای وابسته توسط متغیرهای مستقل بررسی شد. این روش یک تکنیک تحلیل چند متغیری کلی و بسیار نیرومند از خانواده رگرسیون چند متغیری و به بیان دقیق‌تر، بسط مد خطی کلی است که به پژوهشگران این امکان را می‌دهد مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به شکل همزمان مورد آزمون قرار می‌دهد و به بررسی همزمان روابط بین متغیرهای مختلف پیروزد. در نهایت، با استفاده از آزمون Suobl، نقش متغیر میانجی (عملکرد سازمان‌ها و نهادها) بر نحوه اثرگذاری حکمروایی خوب بر توسعه پایدار شهری مورد بررسی قرار گرفت. این روش برای تبیین نقش متغیر واسطه‌ای در تحلیل روابط متغیر وابسته و مستقل است و چگونگی تأثیر این متغیرها را تعدیل و تفسیر می‌کند. همچنین، محاسبات آماری با کمک نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS انجام گرفت.

قلمرو پژوهش

شهر زنجان به عنوان مرکز استان زنجان در شمال غرب کشور بین مسیر ترانزیتی تهران- تبریز واقع شده است. موقعیت جغرافیایی این شهر منطبق بر ۴۸ درجه و ۲۹ دقیقه طول شوقی و ۳۶ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. جمعیت شهر نیز ۴۳۰۸۷۱ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شکل ۲- موقعیت شهر زنجان در کشور، منبع: ترسیم: نگارنده

یافته‌ها

آزمون تی تک‌نمونه‌ای: در تبیین و ارزیابی حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار با تأکید بر نقش سازمان‌های کنشگر دخیل در حکمروایی و مدیریت شهری در محدوده مورد مطالعه، ابتدا با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای، وضعیت هر کدام از مؤلفه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بررسی وضعیت شاخص‌های شکل‌دهنده حکمروایی خوب شهری براساس جدول (۲)، نشان می‌دهد مقدار آماره شاخص حکمروایی شهری برابر ۲/۰۹ و ضریب ۳۲/۲۵- است. در نتیجه، سطح حکمروایی خوب در شهر زنجان، از نظر شهروندان وضعیت چندان مطلوبی ندارد. در بین مؤلفه‌های حکمروایی نیز، همه شاخص‌ها امتیاز کمتر از حد متوسط^۱ دارند. در نتیجه، وضعیت هیچ یک از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری مطلوب و

^۱ طبق وزن دهی طیفی لیکرت، امتیازها ۵ طیف دارند. و حد متوسط نیز ۳ است.

رضایت‌بخش نیست. در این میان، شاخص‌های شفافیت (با ضریب $t=-27/64$) و اثربخشی و کارایی (با ضریب $-32/10$ و $t=$) و عدالت و برابری (با ضریب $-32/93$) پایین‌ترین امتیاز را کسب کرده است (جدول ۲).

جدول ۲- وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با آزمون تی تک‌نمونه‌ای

شاخص	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
شفافیت	۱/۹۵	-۲۷/۶۴	۳۸۳	۰/۰۰۰
مسئولی‌پذیری	۲/۰۱	-۲۶/۱۷	۳۸۳	۰/۰۰۰
پاسخ‌گویی	۲/۰۲	-۲۶/۱۶	۳۸۳	۰/۰۰۰
مشارکت	۲/۰۵	-۲۶/۹۲	۳۸۳	۰/۰۰۰
قانون‌مندی	۲/۱۷	-۲۲/۳۵	۳۸۳	۰/۰۰۰
اثربخشی و کارایی	۱/۹۷	-۳۲/۱۰	۳۸۳	۰/۰۰۰
عدالت و برابری	۱/۸۴	-۳۲/۹۳	۳۸۳	۰/۰۰۰
جهت‌گیری توافقی	۲/۸۲	-۴/۴۳	۳۸۳	۰/۰۰۰
بینش راهبردی	۲/۰۳	-۲۴/۷۲	۳۸۳	۰/۰۰۰
کل (حکمروایی خوب)	۲/۰۹	-۳۳/۳۵	۳۸۳	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

نتایج بررسی وضعیت شاخص‌های توسعه پایدار شهری براساس جدول (۳)، نشان می‌دهد مقدار آماره شاخص توسعه پایدار شهری برابر $2/29$ و ضریب $-25/50$ است. در نتیجه، سطح توسعه پایدار در شهر زنجان از نظر شهروندان، نامطلوب است و همه شاخص‌ها امتیاز کمتر از حد متوسط دارند. در نتیجه وضعیت هیچ یک از شاخص‌های توسعه پایدار شهری مطلوب و رضایت‌بخش نیست. در این میان، شاخص اجتماعی (با ضریب $t=-25/39$) و زیست‌محیطی (با ضریب $-20/95$ و $t=$) پایین‌ترین امتیاز را کسب کرده است (جدول ۳).

جدول ۳- وضعیت شاخص‌های توسعه پایدار شهری با آزمون تی تک‌نمونه‌ای

شاخص	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
اجتماعی	۲/۱۸	-۲۵/۳۹	۳۸۳	۰/۰۰۰
اقتصادی	۲/۳۷	-۱۷/۱۴	۳۸۳	۰/۰۰۰
زیست‌محیطی	۲/۲۹	-۲۰/۹۵	۳۸۳	۰/۰۰۰
کالبدی	۲/۳۲	-۲۱/۲۷	۳۸۳	۰/۰۰۰
کل (توسعه پایدار)	۲/۲۹	-۲۵/۵۰	۳۸۳	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

ارزیابی و تحلیل وضعیت عملکرد سازمان‌ها و نهادهای دخیل در حکمروایی خوب شهری به‌منظور دستابی به توسعه پایدار در شهر زنجان نشان می‌دهد که کل عملکرد سازمان‌ها براساس امتیاز جامعه آماری شهروندان برابر $3/08$ و ضریب $1/57$ است. در نتیجه، عملکرد سازمان‌ها و نهادهای مدیریت شهری در حد متوسط است. در بین شاخص‌ها، عملکرد شهرداری با میانگین $3/41$ و ضریب $5/91$ بالاترین و عملکرد تشکلهای محلی با میانگین $2/90$ و ضریب $-1/64$ پایین‌ترین بوده است (جدول ۴).

جدول ۴- وضعیت شاخص‌های عملکرد سازمان‌ها و نهادهای دخیل در حکمروایی خوب شهری با آزمون تی تک‌نمونه-

ای

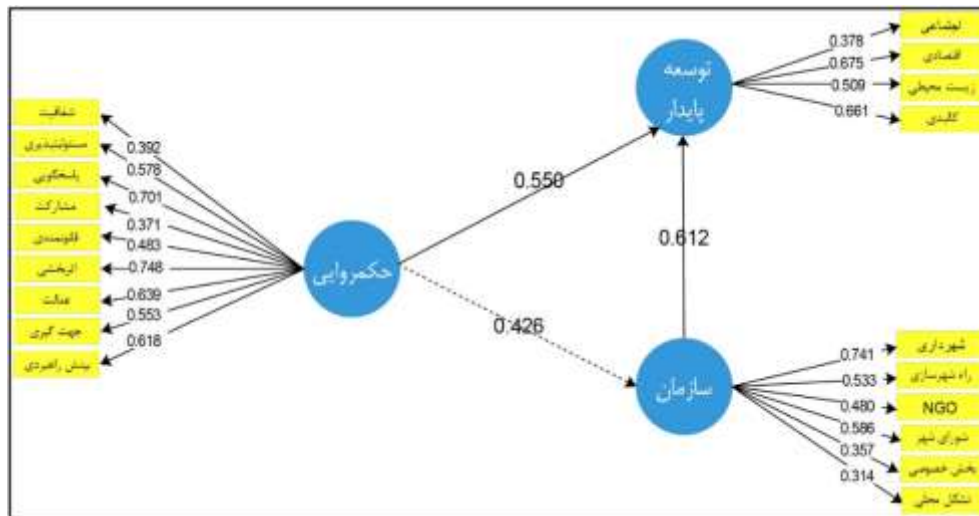
شاخص	میانگین	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
شهرداری	۳/۴۱	۵/۹۱	۳۸۳	۰/۰۰۰
راه و شهرسازی	۳/۰۶	۰/۹۴	۳۸۳	۰/۰۰۰
سازمان‌های مردم نهاد	۲/۹۶	-۰/۶۳	۳۸۳	۰/۰۰۰
شورای شهر	۳/۲۲	۳/۱۴	۳۸۳	۰/۰۰۲
بخش خصوصی	۲/۹۵	-۰/۸۵	۳۸۳	۰/۰۰۰
تشکل‌های محلی	۲/۹۰	-۱/۶۴	۳۸۳	۰/۰۰۰
کل (سازمانی)	۳/۰۸	۱/۵۷	۳۸۳	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

مدل معادلات ساختاری: در مرحله نهایی، پژوهش حاضر برای دستیابی به نتایج و تحلیل صحیح یافته‌ها، از روش حداقل مربعات جزئی استفاده کرده است. این روش، برای ارزیابی داده‌ها و تبیین نقش ساختارهای حکمروایی خوب شهری (متغیر مستقل) در دستیابی به توسعه پایدار شهری (متغیر وابسته) در شهر زنجان است. در این میان، برای ارزیابی نقش مثبت و مهم مؤلفه‌های زیر مجموعه حکمروایی خوب شهری چند مرحله دنبال شود. اولاً، اثر کل متغیر مستقل بر وابسته باید مورد بررسی قرار گیرد (جدول ۶). اگر رابطه مثبت و معنی دار باشد، باید اثر غیرمستقیم (تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته از طریق متغیر واسطه‌ای که همان مؤلفه‌های عملکرد سازمان‌ها است) مورد سنجش قرار گیرد (جدول ۶). اگر این رابطه نیز معنی دار شد، یعنی متغیر واسطه‌ای (عملکرد سازمان‌ها) در توسعه پایدار شهری تأثیرگذار بوده است لذا شاخص اصلی و تأثیرگذار نیز شناسایی و تحلیل می‌گردد. در این میان، اگر اثر مستقیم از اثر کل کمتر باشد یعنی یک تأثیر متقارن و جزئی داشته است. همچنین، اگر مقدار اثر غیرمستقیم بیشتر از اثر مستقیم باشد، تأثیر اثر مستقیم کاذب و غیرواقعی خواهد بود. طبق جدول (۶)، اثر غیرمستقیم کمتر از اثر مستقیم است. در نتیجه اثر غیرمستقیم، تأثیر واقعی بر متغیر دارد. علاوه براین، میزان تأثیر اثر مستقیم در تمامی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری، بالاتر از ۰/۴ بوده است. در نتیجه، تأثیر مستقیم حکمروایی خوب در توسعه پایدار در حد مطلوب و ایده‌آل است. همچنین، با توجه به ضریب مثبت و قابل قبول اثر غیرمستقیم، می‌توان گفت که متغیر واسطه‌ای (عملکرد سازمان‌ها)، نقش سازنده‌ای در تقویت حکمروایی خوب شهری و متعاقب آن دستیابی به توسعه پایدار دارد. بدین ترتیب، مؤلفه عملکرد سازمان‌ها علاوه بر نقش مکمل در تقویت حکمروایی خوب شهری به‌ویژه متغیر «اثر بخشی» ($O=0/748$)، و «عدالت و برابری» با ضریب $O=0/639$ موجب تسریع در دستیابی به توسعه پایدار می‌گردد.

جدول ۶- اثر مستقیم و غیرمستقیم

مسیر	ضریب مسیر (O)		انحراف استاندارد		آماره T (O/STDEV)		سطح معنی‌داری	
	مستقیم	غیر مستقیم	مستقیم	غیر مستقیم	مستقیم	غیر مستقیم	مستقیم	غیر مستقیم
حکمروایی خوب ← سازمان	۰/۴۲۶	۰/۰۸۸	۰/۰۹۱	۰/۰۳۸	۵/۸۰۲	۲/۳۳۶	۰/۰۰۸	۰/۰۲
حکمروایی خوب ← توسعه پایدار	۰/۵۵		۰/۰۸۲		۸/۳۰۵		۰/۰۰۱	
سازمان ← توسعه پایدار	۰/۶۱۲		۰/۰۷۶		۹/۳۶۸		۰/۰۰۰	

شکل ۵- مدل معادلات ساختاری پژوهش، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

آزمون Suobl: برای بررسی نقش متغیر میانجی در این آزمون، اگر مقدار آماره آزمون به دست آمده از مقدار $1/96$ بیشتر باشد، نشان‌دهنده این است که فرض صفر (مبنی بر این که متغیر میانجی نقشی در میان رابطه متغیر مستقل و وابسته ندارد)، در سطح خطای $0/05$ رد شده و تأثیر میانجی در این رابطه معنی‌دار است. آزمون Suobl جهت بررسی معنی‌داری متغیر میانجی (واسطه) در رابطه میان متغیر مستقل و وابسته استفاده می‌شود. یعنی اینکه، آیا اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته از طریق متغیر میانجی، قابل توجه است یا خیر؟

براساس آزمون فوق، نقش میانجی عملکرد سازمان‌ها و نهادها در رابطه حکمروایی خوب و توسعه پایدار شهری با ضریب $2/545$ ، باتوجه به اینکه مقدار آماره Suobl کمتر از $(2/545 > 1/96)$ است، تأثیرگذار و معنی‌دار است. در نتیجه، به‌واسطه بهبود عملکرد سازمان‌ها و نهادها در مدیریت شهری و مشارکت و هم‌افزایی بین ذی‌نفعان توسعه شهری، می‌توان به تقویت حکمروایی خوب و بدنبال آن توسعه پایدار شهری دست یافت.

جدول ۷- رابطه حکمروایی خوب و توسعه پایدار شهری با نقش میانجی عملکرد سازمان‌ها و نهادها با آزمون Suobl

احتمال دوطرفه	احتمال یک طرفه	ضریب آزمون	آزمون Suobl
۰/۵۸۵	۰/۲۹۳	۰/۵۴۵	

نتیجه‌گیری

حکمروایی خوب شهری یک نیاز اساسی در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری عملیاتی مدیریت شهری است. این راهبرد باید از طریق سازمان‌های متولی مدیریت شهری و با مشارکت شهروندان و نهادهای محلی و سایر ارکان‌های توسعه شهری، در روح و کالبد شهر گنجانده شود. چرا که دستیابی به توسعه پایدار شهری به‌ویژه در شهر زنجان، نیازمند مشارکت تمامی نیروهای اثرگذار در مدیریت اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی شهری است. این درحالی است که، شیوه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری فعلی در حال حاضر پاسخ‌گوی نیازهای شهروندان و تدوین چشم‌انداز بلندمدت در قالب توسعه پایدار نیست و باید سازمان‌های محلی با توسل به شیوه‌های جدید مدیریتی با مشارکت شهروندان در قالب حکمروایی خوب شهری از طریق سازمان‌دهی عوامل و منابع برای پاسخ‌گویی به نیازهای حال و آینده ساکنان شهر که شامل برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت، کنترل، هدایت و سرمایه‌های اجتماعی است، به اداره امور بپردازند. بررسی نتایج تحقیقات و مطالعات پیشین نشان داد که حکمروایی خوب به‌واسطه مدیریت صحیح منابع و ساماندهی نیروها و کنشگران دخیل در

مدیریت شهری منجر به حمایت هدفمند از پروژه‌های شهری، شفافیت، حقوق مساوی و افزایش درآمد پایدار می‌گردد. تحلیل یافته‌های میدانی نیز نشان داد که متغیر حکمروایی شهری و متغیر توسعه پایدار در شهر زنجان کمتر از حد متوسط است و فقط شهروندان از عملکرد سازمان‌ها تا حدودی در حد متوسط رضایت داشتند. از طرفی، بررسی‌های همبستگی آماری نشان داد که تأثیر مستقیم حکمروایی خوب در توسعه پایدار در حد مطلوب و ایده‌آل است. متغیر واسطه‌ای (عملکرد سازمان‌ها) نقش سازنده‌ای در تقویت حکمروایی خوب شهری و متعاقب آن دستیابی به توسعه پایدار دارد. بدین ترتیب، مؤلفه عملکرد سازمان‌ها علاوه بر نقش مکمل در تقویت حکمروایی خوب شهری به‌ویژه متغیر «اثربخشی» ($O=0.748$)، و «عدالت و برابری» با ضریب $O=0.639$ موجب تسریع در دستیابی به توسعه پایدار می‌گردد.

مقایسه یافته‌های تحقیق با نتایج تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که طبق یافته‌های پانیک (۲۰۲۱)، مشارکت نهادهای محلی نقش تعیین‌کننده در حکمروایی خوب شهری دارد. از نظر یمینین (۲۰۲۱)، حکمروایی به‌عنوان یک شیوه مدیریتی شامل بازیگران رسمی دولتی و غیردولتی است که باهم توسعه شهری را هدایت می‌کنند. از نظر کائو کو (۲۰۱۸)، نیز حکمرانی مانع از شکل‌گیری رانت و مالکیت غیرقانونی می‌شود. همچنین طبق بررسی اسماعیل‌زاده (۱۴۰۱)، هر چه کیفیت مدیریت شهری با تأکید بر اصول حکمروایی خوب شهری بیشتر شود، توسعه پایدار ملموس‌تر است. با این حال، بررسی وضعیت حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر توسعه پایدار در شهر زنجان نشان می‌دهد که این شاخص‌ها در وضعیت قابل‌قبول نیست. در این رابطه، نتایج تحقیق بهرامی‌جاف و همکاران (۱۴۰۱) در شهر خواف؛ ضیایی و اسدیان اردکانی (۱۴۰۰) در شهر میبد؛ هاشمی و همکاران (۱۳۹۷) در شهر بهشهر؛ و عظیمی‌آملی و جمع‌دار (۱۳۹۵) در محله دهونک نیز نشانگر وضعیت نامناسب شاخص‌های حکمروایی در شهرهای مورد مطالعه می‌باشد. بدین ترتیب، در یک نتیجه‌گیری کلی از تحقیقات پیشین و مقایسه با یافته‌های تحقیق می‌توان گفت که حکمرانی خوب شهری به‌دلیل تسلط بر تمام ابعاد ناحیه شهری می‌تواند مانع از شکل‌گیری رانت و مالکیت غیرقانونی شود. لذا، حکمروایی خوب شهری از طریق تقویت تشکلهای مردمی، ایجاد فضای رقابتی، شفاف‌سازی، تقویت سازوکارهای اجرایی و برنامه‌ریزی و حذف دیوان‌سالاری، به توسعه پایدار کمک می‌کند.

در رابطه با پاسخ به سؤال تحقیق مبنی بر «نقش سازمان‌ها در بهبود حکمروایی خوب شهری در دستیابی به توسعه پایدار چگونه است؟» بررسی‌ها با روش حداقل مجذور مربعات نشان داد که نقش حکمروایی در توسعه پایدار برابر 0.55 است. با تأثیر شاخص عملکرد سازمان‌ها به‌عنوان متغیر واسطه‌ای، نقش حکمروایی در توسعه پایدار برابر 0.612 افزایش یافته است. در نتیجه با بهبود عملکرد سازمان‌های دخیل در مدیریت شهری، می‌توان به ارتقاء اهمیت و تأثیر حکمروایی خوب شهری در توسعه پایدار امیدوار بود.

پیشنهادهای

با توجه به یافته‌های تحقیق، به‌منظور دستیابی به شاخص‌های توسعه پایدار و حکمروایی خوب شهری در شهر زنجان، به‌نظر می‌رسد رعایت موارد زیر ضروری است:

۱. دعوت به همکاری و مشارکت از شهروندان:

➤ برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌های عمومی برای جمع‌آوری نظرات و پیشنهادات شهروندان، به‌ویژه دانشجویان و افراد تحصیل‌کرده.

➤ ایجاد پلتفرم‌های آنلاین برای ثبت ایده‌ها و مشکلات شهری که شهروندان می‌توانند به راحتی در آن مشارکت کنند.

۲. نظرخواهی از شهروندان در مورد پروژه‌های عمرانی:

➤ طراحی پرسش‌نامه‌های محلی برای جمع‌آوری نظرات شهروندان در مورد پروژه‌های عمرانی پیشنهادی.

➤ برگزاری جلسات مشاوره‌ای در محله‌ها با حضور افراد تحصیل‌کرده برای بحث و تبادل نظر در مورد نیازهای عمرانی.

۳. نظارت شورای شهر بر اجرای قوانین:

تعیین یک نماینده ناظر از شورای اسلامی شهر که به صورت تمام وقت در شهرداری حضور داشته باشد و بر اجرای قوانین نظارت کند.

ایجاد گزارش‌های دوره‌ای از عملکرد شهرداری و ارائه آن به شورای شهر و شهروندان.

۴. تقویت سازوکارهای اجرایی و برنامه‌ریزی:

واگذاری فعالیت‌های خرد و عملیاتی به سطوح محلی با ایجاد کمیته‌های محلی که شامل نمایندگان دولت، شهروندان و بخش خصوصی باشد.

برگزاری دوره‌های آموزشی برای تقویت مهارت‌های مدیریتی در سطوح محلی.

۵. برگزاری جلسات هماهنگی برای بهسازی بافت فرسوده:

تشکیل کمیته‌های مشترک شامل نمایندگان دولت، شهروندان و بخش خصوصی برای برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌های بهسازی.

ارائه اطلاعات شفاف در مورد نحوه مدیریت فضاهای کارآمد شهری از طریق وبسایت‌ها و رسانه‌های محلی.

۶. مشارکت کنشگران شهری:

ایجاد شبکه‌های همکاری بین دولت، شهروندان و بخش خصوصی برای تبادل اطلاعات و تجربیات.

برگزاری نشست‌های دوره‌ای برای پاسخگویی مدیران شهری به سوالات و نیازهای شهروندان.

۷. توجه به مسائل زیست‌محیطی:

برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای شهروندان در زمینه بهداشت محیط و حفظ منابع طبیعی.

کنترل محل‌های گردشگرپذیر با ایجاد برنامه‌های نظارتی و آموزشی برای مدیریت پایدار این مناطق.

منابع

ارزانی بیرگانی، مهرناز؛ کهزادی سیف‌آباد، عمران. (۱۴۰۰). *تحلیل ارزیابانه چالش‌های رویه‌ای مدیریت شهری با رویکرد تحلیل محتوا گرانهمیم و لاندمن (مورد پژوهی: کلانشهر اهواز)*. گفت‌مان طراحی شهری مروری بر ادبیات و نظریه‌های معاصر. ۲ (۲) ۸۵-۱۰۵ :

اسدزاده، هانیه. (۱۳۹۳). حکمروایی خوب شهری در ایران-تهران و راهبردهای مدیریتی آن. *اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران*.

باقرزاده حور، لیلا؛ وجدانی‌درستکار، نازنین. (۱۳۹۹). *بررسی تجارب جهانی پیرامون مقابله با پدیده تفرق سیاسی در مناطق کلانشهری*. کنفرانس بین‌المللی نخبگان عمران، معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ۱۲ خرداد.

برک پور، ناصر؛ اسدی، ایرج. (۱۴۰۲). *مدیریت و حکمروایی شهری*. انتشارات دانشگاه هنر، تهران

توکلی‌نیا، جمیله و همکاران. (۱۳۹۱). *درآمدی بر حکمروایی خوب شهری ضرورت الزامات و چالش‌های فراوری تحقق آن در ایران*. فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۵ (۱)، ۱-۱۵.

حکمت نیا، حسن؛ ملکی، محمد؛ موسوی، میرنجف؛ افشانی، علیرضا. (۱۳۹۶). *بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران، مورد مطالعه: شهر ایلام*. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۷ (۲۴)، ۱۴۳-۱۵۲

خاکپور، براتعلی؛ صیامی، قدیر؛ رهنما، محمدرحیم. (۱۳۹۵). *تحلیلی راهبردی از رویکردهای نوین حکمروایی در مناطق کلان‌شهری اروپا (مطالعه موردی بارسلونا و لندن)*. فصلنامه علمی راهبرد، ۲۵ (۱)، ۳۱۸-۲۹۹.

رحمانی‌فضلی، عبدالرضا؛ صادقی، مظفر؛ علیپوریان، جهانبخش. (۱۳۹۴). *بنیان‌های نظری حکمروایی خوب در فرآیند مدیریت روستایی نوین*. مدیریت شهری، ۳۸، ۴۳-۵۳.

رهنمایی، محمدتقی؛ شاه‌حسینی، پروانه. (۱۴۰۰). *فرآیند برنامه‌ریزی شهری در ایران*. انتشارات سمت، تهران

- روستایی، شهریور؛ پورمحمدی، محمدرضا؛ قنبری، حکیمه. (۱۳۹۶). *بررسی نقش ساختاری حکمروایی خوب شهری در ایجاد شهرهای هوشمند (نمونه مورد مطالعه: شهرداری تبریز)*. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۸(۳۱)، صص ۱۲۳-۱۴۶.
- شریف‌زاده، فتح؛ قلی‌پدور، رحمت‌الله. (۱۴۰۲). *حکمرانی خوب و نقش دولت*. تهران، انتشارات فرهنگ مدیریت
- شماعی، علی؛ یوسفی‌بابادی، سعید. (۱۳۹۷). *تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری (مورد مطالعه: شهر مسجد سلیمان)*. فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، شماره ۲۴، ۶۳-۷۹.
- عظیمی‌آملی، جلال؛ جمع‌دار، اکبر. (۱۳۹۵). *بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر الگوی حکمروایی خوب (نمونه موردی: محله ده ونک، منطقه ۳ تهران)*. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۷(۱)، ۸۵-۹۹.
- عظیمی‌آملی، جلال؛ رکن‌الدین‌اقتخاری، عبدالرضا. (۱۳۹۴). *حکمروایی روستایی (مدیریت توسعه پایدار)*. انتشارات سمت، تهران.
- فیروزی، محمدعلی؛ روستایی، شهریور؛ کاملی‌فر، محمدجواد؛ ملکی، سعید. (۱۳۹۹). *شناخت و ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های حکمروایی شهری از منظر رویکرد مدیریت دانش مطالعه‌ای در کلان‌شهر تبریز*. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۰(۳۷)، ۷۳-۹۰.
- محمدی، نهمه؛ دانایی‌فرد، حسن. (۱۳۹۸). *الگوی حکمرانی مشارکتی توسعه انرژی تجدیدپذیر ایران: رویکرد نهادی*. مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، ۹(۳۰)، ۱۳۳-۱۵۵.
- محمدی، جمال؛ کمالی‌باغراهی، اسماعیل. (۱۳۹۵). *تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در راستای استراتژی توسعه شهری مورد شناسی: بافت فرسوده شهر کرمان*. فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۱(۲)، ۱۷۰-۱۵۳.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). *سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان زنجان ۱۳۹۵*. انتشارات مرکز آمار ایران، تهران.
- مشکینی، ابوالفضل؛ مودن، سهراب. (۱۳۹۴). *تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها مطالعه موردی: شهر عجب شیر*. فصلنامه آمایش محیط، شماره ۲۹، ۱۳۲-۹۹.
- موحد، علی؛ کمانرودی، موسی، ساسان‌پور، فرزانه؛ قاسمی کفروزی، سجاد. (۱۳۹۳). *بررسی حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (مورد مطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران)*. مطالعات ساختار و کارکرد شهری، ۲(۷)، ۱۴۷-۱۷۶.
- الوانی، سید مهدی. (۱۳۸۸). *حکمرانی خوب شبکه‌ای از کنشگران جامعه مدنی*. فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، ۱(۱)، ۱-۶.

References

- Ding, Y. (2017). *Community building in China: issues and directions*. Social Sciences in China, 29:1, 152-159
- Emerson K., Nabatchi T., & Balogh, S. (2018). *An Integrative Framework for Collaborative Governance*
- Heinlet, H., & Kobler, D. (2018). *Metropolitan Rule: Capacity, Democracy and Dynamics, translated by Iraj Asadi*. Shahr Publishing Institute, Tehran.
- Hendriks, F. (2019). *Understanding good urban governance: essentials, shifts, and values*. Urban Affairs Review, 50(4), 553-576.
- Kadago, J., Sandholz, S., & Hamhaber, J. (2019). *Good urban governance, actors relations and paradigms: Lessons from Nairobi, Kenya, and Recife, Brazil*. 46th ISOCARP Congress
- Mc Cann, E. (2016). *Governing urbanism: urban government studies 1.0,2.0 and beyond*. Urban Studies, 54: 312-326
- Sadashiva, m. (2020). *Effects of civil society on urban planning and governance in Meysore, India*. Doctoral thesis, Technical university of Dortmund
- Cave, R.W. (2017). *Encyclopedia of the city*. London & New York.